

Od redakcji

Oddajemy w Państwa ręce dwudziesty już numer „Civitas”, poświęcony tym razem tajnej polityce. Jest to zagadnienie niezwykle istotne, choć jednocześnie słabo opracowane. W niniejszym tomie zajmiemy się próbą zdefiniowania filozoficznego znaczenia tajności i tajemnicy w polityce. Wymaga to określenia ich wymiaru ontologicznego i epistemologicznego. Tajność w polityce nie pozwala się ująć poprzez klasyczne kategorie, które wypracowała filozofia polityki, czyli poprzez kategorie należące do sfery publicznej i jawnej. Sfera polityczna, za sprawą starożytnej, greckiej koncepcji polityki, została utożsamiona z jawnością i otwartością, jednak w jej obszarze od zawsze kryły się tajne działania, spiski, zмовy. Język łaciński znał aż trzy terminy, które oznaczały tajemnicę: *mysterium*, *arcanum* oraz *secretum*. Termin *mysterium* miał charakter ściśle religijny, *arcanum* oznaczało coś, co przynależało do dziedziny sztuki i było związane z efektywnym działaniem w określonym celu, termin *secretum* zaś odwoływał się do porządku poznania i oznaczał wiedzę zakrytą przed innymi. Starożytne *arcana*, jako środki zabezpieczające stabilność władzy, zawierały zbrodnie, takie jak mord polityczny, poufne rady przyjaciół (*consilia amicorum*) oraz użycie tajnych służb (*ministeria militans*).

Powstanie nowoczesnego modelu państwa, wraz z racjonalizacją jego struktur, stworzyło możliwość przekształcenia się tych tajnych odpowiedników władzy w instytucje jawne, a więc ustanowione na podstawie przepisów prawnych, z określonymi jasno kompetencjami. Tajemnica jednak nie zniknęła i zaczęła być

uzasadniana poprzez odniesienie do pojęcia racji stanu. W ten sposób przekształciła się w technikę pozwalającą władzy na pośredniczenie między subiektywnymi interesami jednostek i grup społecznych a obiektywnym dobrem wspólnoty politycznej oraz osób rozumianych jako obywatele.

Współcześnie uprawianie tajnej polityki stało się jeszcze bardziej problematyczne. Znaczenie informacji wzrosło, a społeczeństwo zostało określone mianem „społeczeństwa informacyjnego”. Wpłynęło to również na zmianę sposobu działania państwa. Z jednej strony obszar tajności zaczął się kurczyć, z drugiej – wymaga ponownego uzasadnienia. Problem demokratycznej legitymacji tajnej polityki bywa rzadko podejmowany we współczesnej filozofii polityki. Przeważa opinia, że niejawnym działaniom władzy brakuje społecznej *autoryzacji*. Ponadto tajna polityka jest pozbawiona demokratycznego wymiaru. Czy w związku z tym możliwe jest dalsze demokratyczne przyzwolenie na niejawnosć w sprawowaniu władzy?

Impulsem do podjęcia pracy nad tymi problemami stał się program badawczy „Demokratyczna tajemnica: filozoficzne studium znaczenia tajemnicy w demokratycznej polityce”¹. W ramach projektu, w roku akademickim 2015/2016, prowadzone było seminarium doktoranckie „Tajna polityka: historia, formy i znaczenie współczesne”. W czerwcu 2016 roku Zakład Filozofii Polityki Uniwersytetu Warszawskiego zorganizował ogólnopolską konferencję, która zgromadziła badaczy podejmujących kwestię tajności. Większą część niniejszego numeru wypełniają rozprawy powstałe w ścisłym z związku z prowadzonymi wówczas analizami. Pragniemy podziękować wszystkim osobom, które wzięły udział w jego tworzeniu.

Podziękowania należą się przede wszystkim Autorom za to, że przygotowali wnikliwe opracowania naukowe i ułatwili zaprezentowanie zagadnienia tajności z wielu różnorodnych, ale zają-

¹ Democratic Secrecy: A Philosophical Study of the Role of Secrecy in Democratic Politics, kierownik projektu: Dorota Maria Mokrosińska, instytucja wiodąca: Universiteit Leiden (Starting Grant [STG] nr SH2, ERC-2014-STG).

biających się perspektyw. Żywimy nadzieję, że do rąk Czytelnika trafią materiały zawierające omówienie kwestii rzadko obecnych i dyskutowanych sporadycznie. W kolejnych tekstach prezentowane są następujące zagadnienia: znaczenie tego, co tajne dla sfery publicznej (Barbara Markiewicz), technika sprawowania władzy legitymizowanej poprzez odniesienie do pojęcia racji stanu (Paweł Kaczorowski, Agnieszka Nogal, Marcin Mazurek), odniesienie tajności do sfery prywatnej (Karolina Zakrzewska), znaczenie tego, co jawne w społeczeństwie informacyjnym (Agnieszka Kukła), kwestia autorytetu politycznego i demokratycznej legitymizacji tajemnicy (Dorota Mokrosińska), ujawnianie prawdy w polityce (Cezary Rudnicki). Trzy ostatnie artykuły zostały poświęcone dwóm rodzajom państwa w filozofii świętego Augustyna (Michał Graban), cywilizacjom w ujęciu Feliksa Konecznego w kontekście multikulturalizmu we współczesnej Europie (Michał Kmiec) oraz racjonalności jako zespołowi reguł obowiązujących lokalnie, na podstawie myśli późnego Wittgensteina (Łukasz Perlikowski).

Przekonani, że podejmujemy niezwykle trudny, ale zarazem interesujący temat, zachęcamy do lektury tekstów zebranych w numerze.

Agnieszka Nogal